

SETKAT SE S BOHEM

Katechetický program pro celé farní společenství na dobu postní

Jednou z cest, kterými se katecheze ubírá např. ve Francii nebo v USA, je vytváření farních katechetických programů, kterých se účastní celé farní společenství. Francouzský katechetik A. Fossion popisuje možné způsoby realizace takové katecheze a uvádí její přínosy.¹ Tento přístup nás inspiroval k návrhu katechetického programu pro dobu postní, kterého se mohou účastnit všichni členové farního společenství, každý svým specifickým způsobem, jak bude níže popsáno. V metodice najdete řadu souvislostí s předchozími články tohoto časopisu.

Úvodem

Na začátku postní doby jsme vyzýváni, abychom „činili pokání“, což přesněji znamená „změnili smýšlení“ (meta-noia = změnit-myšlenky), a to směrem k myšlení Ježíše Krista, jehož máme být obrazem. Tomu musí předcházet setkání „s Osobou“ (srov. *Deus caritas est*, čl. 1 a komentář v článku M. Sedloně, s. 12). Program, který nabízíme, vychází z tohoto přístupu. Jde v něm o nalézání a prohlubování osobní zkušnosti s působením Boha v našich životech. Cesta k tomu nevede zvyšováním výkonů v plnění náboženských povinností nebo v projevech zbožnosti. Proto se snažíme hledat a nabídnout jiné způsoby. Podaří-li se realizovat program ve farním společenství, účastníci mohou zakusit, jak Bůh proměňuje i vztahy ve společenství, které je pak schopno být zázemím, rodinou věřících a svědkem naší víry.

Program vychází z liturgických textů druhé neděle postní (a to především z evangelia Mk 9,2–10 o Ježíšově proměnění na hoře). Veškeré navržené aktivity by měly vrcholit aktivním a hlubším prožitím velikonocní liturgie, zvláště obnovy křestních slibů a vyznání víry. Účastníci by měli lépe poznat, komu uvěřili, a jakým směrem tedy mají „měnit smýšlení“. To by jim pak mělo pomoci zůstat s Kristem i v okamžicích, kdy prožívají problémy, bolest nebo ponížení.

Přesto, že je program pojat jako nabídka pro celé farní společenství, vyžaduje, aby míra aktivní účasti byla ponechána na svobodě každého jednotlivce. Na děti by měli svým příkladem působit především rodiče.

Východiska programu

Vycházíme z důležitého aspektu postní doby, a to z jejího zaměření na přípravu k vědomému obnovení našich křestních slibů. Přemýšlení o smyslu křtu, jeho důsledcích a vědomá každoroční obnova křestních závazků rozvíjí poznání, co znamená být milovaným Božím synem či Boží

dcerou, a že právě v tom je naše pravá identita, základ našeho života, na kterém můžeme stavět vše ostatní, a nikdo nás o něj nemůže připravit.

Událost Proměnění Páně na hoře má se křtem mnoho společného. Připomeňme si Ježíšův křest v Jordánu a výpověď Otce: „Ty jsi můj milovaný Syn...“ (Mk 1,11), kterým vyjevuje Ježíšovo božství. Při proměnění zaznívá navíc „toho poslouchejte“. Co znamená a co přináší tato poslušnost? Odpověď nabízí první liturgické čtení o Abrahámově obětování Izáka. V jeho závěru se dozvídáme, že skrze Abrahámovu poslušnost bylo požehnáno celé jeho potomstvo (srov. Gen 22,18), kterého jsme také členy. Abrahámově víře a poslušnosti, kterou projevil v okamžiku obětování Izáka, však předcházela životní cesta, v níž nechybělo hledání, chyby v jednání a smýšlení a bohaté zkušenosti s Bohem (srov. se článkem P. Chalupy na s. 6–8).

Když apoštol Petr prožil okamžik Ježíšova zjevení ve slávě, pronesl zcela spontánně: „Mistře, je dobře, že jsme tady...“ (Mk 9,5). Exegeti tento výrok chápou jako Petrovu touhu zadržet ten krásný okamžik, prožívat stále toto štěstí, a dodávají k tomu, že poslouchat Ježíše a zachovávat jeho slovo je způsob, jak „zadržet“ na zemi Boží slávu.² Proto nám v programu půjde jednak o zachycení prožitých okamžiků, kdy si člověk uvědomuje přítomnost a působení Boží ve svém životě, a jednak půjde o zkušenosti, které vedou k poslušnosti a ochotě svěřit svůj život Božímu vedení.

Okamžiky prožití Boží přítomnosti nemusejí být tak intenzivní jako prožili Petr, Jakub a Jan na hoře proměnění. Někdy je to jen slovo, které zamíří přímo do našeho srdce a zahřeje nás, jindy je to náhlé a nečekané vyřešení problému, někdy zase vítězství nad sebou samým po dlouhotrvajícím zápase s našimi slabými stránkami. Abychom však tyto okamžiky byli schopni zachytit, potřebujeme k tomu mít vhodné podmínky. Ježíš je aktivně vytvořil pro

apoštoly tím, že je vyvedl na vysokou horu a tam byli sami. Nevedl tam všechny, ale jen ty, které si sám vyvolil.

Evangelisté Marek a Lukáš považují zjevení Páně na hoře za přípravu apoštolů na utrpení, které měli s Ježíšem prožít a zůstat mu nablízku. Mělo jim pomoci ve zkoušce jejich víry, až uvidí svého Pána ztýraného, poníženého a dokonce popraveného; navzdory svým dosavadním představám o Bohu, jehož si vždy spojovali podobně jako ostatní Židé s mocí a slávou.³

Z tohoto popisu souvislostí, který lze obohatit o další myšlenky (některé jsou uvedeny v šedivém rámečku na protější straně), vybíráme náměty pro náš program. Jde nám o to, aby každý účastník objevil Boží poselství pro sebe, které mu pomůže prožít postní dobu s užitkem vzhledem k jejímu smyslu. Na straně 20 jsou navrženy aktivity pro různé skupiny účastníků. Aktivity jsou založeny na tzv. „zkušenostním učení“. Na základě prožitků při realizaci jednotlivých aktivit mohou účastníci dospět ke zkušenostem, které ovlivní jejich vnitřní postoje. Nám půjde především o prožívaný osobní vztah k Bohu. Na začátku nebo v závěru programu můžeme účastníkům nabídnout např. tyto otázky: Jakou má pro mne víra v Boha cenu? Jakou cenu mám já pro Boha? Jak se s Bohem ve svém životě cítím? Jaký způsob přebývání s ním je pro mne nejcennější a k čemu mne motivuje?

Hlavní cíle programu

Z uvedeného vyplývá, že hlavní cíle programu jsou tři:

1. Nabídnout hlubší porozumění liturgickým textům druhé neděle postní cyklu B a uvést je do souvislosti s naším křtem. Tím poskytneme (zvláště zkušenějším účastníkům) náměty k rozjímání po celou přípravu na obnovu vlastního křtu.
2. Podpořit uvědomění si, jakým způso-

bem působí Bůh v našich životech, a jak mu já mohu odpovídat, aby nešlo o pouhé „plnění náboženských povinností“, ale aby každý člověk objevoval způsob osobního setkání, který je mu blízký.

3. Sdílet tyto zkušenosti s druhými (v rámci rodiny i v rámci farnosti) a prožít vzájemné obohacení, které podpoří růst našeho společenství.

Doporučený postup

1. Volba realizačního týmu (je vhodné zapojit katechety, animátory společenství, rodiče...).

2. Příprava realizačního týmu, která spočívá v rozjímání a modlitbě nad předloženými texty a v hledání jejich poselství pro mne osobně i pro možné další účastníky programu, seznámení se s exegezí textů (např. na základě pomůcky na internetových stránkách časopisu).

3. Volba účastníků programu, časového rozsahu, dílčích témat, způsobu jeho nabídky a zakončení (viz níže a na s. 20).

Účastníci a jejich zapojení do programu

Jak bylo výše uvedeno, program může být nabídnut celé farnosti, a to i v situaci, že se zde koná několik nedělních mší svatých a některé skupiny lidí se vzájemně nepotkávají a neznají. Účastníkům jsou předloženy náměty, jimiž se zabývají buď v rodině, ve společenství nebo individuálně. Program vrcholí společným setkáním všech zúčastněných. Jeho délka a forma bude záviset na možnostech farnosti.

Preferovanými účastníky programu jsou rodiny s dětmi (před individuální nebo

skupinovou účastí dětí např. v rámci farní katecheze nebo výuky náboženství). Je to z toho důvodu, že rodiče jsou prvními vychovateli dětí ve víře, vytvářejí dětem „formační prostředí“ a svědčí jim o svém vztahu k Bohu nejúčinněji. Program může dát rodičům bohatou inspiraci, jak této své úloze co nejlépe dostát, posílit jejich vztah s dětmi a umožnit celé rodině prožít, že ve víře se můžeme vzájemně obohacovat a jsme partnery. Učíme se od sebe navzájem.

Starším dětem, mladým lidem a dospělým, kteří se setkávají ve společenství, je vhodné nabídnout program založený na Božím slově prostřednictvím biblických textů, které budou rozjímat, prohlubovat jejich porozumění na základě biblické exegeze a sdílet své zkušenosti víry.

K programu lze pozvat i farníky, kteří se společných aktivit farnosti neúčastní, a to prostřednictvím ohlášek při nedělní mši svaté, farního věstníku nebo internetových stránek, kde by jim měly být poskytnuty podněty pro individuální účast na programu. Tento způsob je může farnímu společenství přiblížit a podpořit vědomější prožívání jejich velikonočního vyznání víry a obnovy křtu.

Časové ohraničení

Doporučujeme realizaci programu během doby postní, a to zvláště od druhé neděle postní do šesté, tzv. Květné neděle. Protože se program tematicky týká objevování Božího působení v našich životech a jeho vyvrcholení by mělo být důvodem k radosti a k oslavě, umocní jeho zakončení na Květnou neděli oslavu Ježíše Krista jako krále a zachránce našeho života. Vyvrcholením bude vyznání víry a obnova křestních slibů o velikonoční vigílii celé farnosti.

NĚKTERÁ DÍLČÍ TÉMATA A SYMBOLY

Exegetické poznámky k jednotlivým veršům evangelia, porovnání textu všech synoptiků a souvislosti s předcházejícími a následujícími texty najdete podrobně zpracované na internetových stránkách časopisu v rubrice „Archiv“.

Vyvolení: Ježíš si vybral apoštoly, které pozval na horu. My jsme byli vyvoleni Bohem při křtu.

Výstup na horu: Hora je symbolem – místem setkání Boha s člověkem (srov. Mojžíš na hoře Sinaj, Eliáš na hoře Choreb, Ježíšovo horské kázání). Bůh na horu sestupuje a člověk na ni vystupuje – zaznamenáváme zde dvojí protisměrný pohyb, který je také základem každé bohoslužby (katabatický: Bůh sestupuje, anabatický: člověk odpovídá). To je důležité proto, abychom nevnímali naše aktivity v náboženském životě jako naše úsilí o dokonalost, na které Bůh shlíží a hodnotí jejich kvalitu a dostatečnost (rozšířený názor), ale jako prostředek k vědomému otevírání se Božímu působení. V tomto smyslu je třeba navržené aktivity programu vnímat a nabízet.

Vidění Ježíše v novém světle: Ježíš se zjevil apoštolům ve slávě. Také nám se Bůh dává zakoušet ve své slávě a tím obnovuje, podporuje a živí naši víru. Abychom to byli schopni vnímat, učíme se uvědomovat si Boží plán s námi v každodenních událostech, „čist“ svůj život a rozlišovat v něm Boží působení. Prakticky to znamená učit se dívat na skutečnosti Božíma očima – z Jeho perspektivy (srov. článek L. Dřímala na s. 10).

Oblak: je tradičním motivem přijetí člověka do Božího „prostoru“ (srov. Gn 9,13n; Ex16,10; 19,9; 24,15nn; Sd5, 4n; Jb38,1; Ez1,4; Da 7,13), je průvodním jevem Božího zjevení. Podle KKC čl. 555 oblak označuje přítomnost Ducha Svatého.

„Toto je můj milovaný Syn, toho poslouchajte“: slovo „poslouchat“ má v češtině mnoho významů. V souvislosti se slovem „poslušnost“ máme často představu, že ideálem je poslouchat „na slovo“. Cennější a účinnější však je vést a poskytnout čas k získání dobrovolné, vědomé a dokonce radostné poslušnosti. Ta začíná nasloucháním (nejlépe slovu Božímu, jak mne oslovuje...), pokračuje jeho niterným přijetím a jeho uskutečňováním. To by mělo být stále svobodnější a zodpovědnější a mělo by se stát následováním našeho Učitele – Ježíše Krista. Cílem je, abychom je prožívali jako přebývání s Kristem. Budeme s Ním přebývat jak ve šťastných okamžicích, kdy se projevuje Boží moc a sláva v našem životě, tak i v těch bolestných, kdy prožíváme utrpení a ponížení kvůli tomu, že patříme ke Kristu. Pro jednotlivé účastníky je třeba rozlišovat různé stupně na cestě k nastíněnému ideálu.

Poznámky:

1 FOSSION, André. *Towards catechised and catechising communities*. Lumen Vitae, 2004.

Jedná se o společnou katechezi – mezigenerační a přístupnou lidem každého věku, která je volně organizovaná. Program může být příležitostný nebo systematický, je kvalifikovaně připravený, probíhá na úrovni farnosti nebo na mezifarní úrovni. Farnost může vybrat roční téma, které bude během liturgického roku prohlubovat, a to rozličnými motivačními aktivitami přiměřenými lidem různého věku a různého stupně víry. Čas od času bude společenství pozváno ke společnému setkání (jedno dopoledne nebo jeden den), ke společnému vyhodnocení programu, sdílení zkušeností a liturgickému slavení. Forma tohoto setkání může být různá: farní konference, pouť, umělecká výstava, nástěnka v kostele, apod. Vrcholem celého cyklu by mělo být společné slavení velikonoční vigílie s vyznáním víry, které účastníci prožijí vědoměji a s větším porozuměním a užitek díky účasti na předchozím programu. Toto pojetí umožňuje všem farníkům účastnit se dílčích programů, kterými budou osloveni. Nepředpokládá se, že se všichni zúčastní všeho. Důsledkem katechizace celého společenství bude nejen jeho vlastní růst ve víře, ale i růst odpovědnosti za evangelizaci a katechezi a schopnosti se na ní podílet.

2 Srov. MÜLLER, Paul – Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše – Malý stuttgartský komentář*. Karmitánské nakladatelství : Kostelní Vydří, 1998, s. 93.

3 Srov. DE ZAN, R.L. a LAURITA R. *La parola per la chiesa, Commento alle letture delle domeniche e delle feste, Anno B*. Bologna, 2005, s. 55 – 58.

Návrh realizace programu pro jednotlivé skupiny účastníků

PRO RODINY S DĚTMI

1. Motivace účastníků a zahájení programu

Přínos každého programu je závislý mimo jiné na tom, do jaké míry se podaří získat zájem jeho potenciálních účastníků. Proto je důležité pečlivě promyslet první setkání tak, aby program rodiny zaujal. Půjde o to, aby rodiče spolu s dětmi prožili chvíle, kdy mohou upřímně říci něco podobného, jako apoštol Petr v příběhu o proměnění na hoře: „S Ježíšem je nám dobře“. K tomu nelze dát univerzální návod. Kněz nebo katecheta, který chce program rodinám nabídnout, by je měl znát. Doporučujeme postupovat podle podnětů na předchozí dvoustraně. Vhodnou formou může být homilie při mši svatě na druhou neděli postní, přizpůsobená dětem a jejich rodičům. Po uvedení do programu budou rodiny pracovat samostatně, podle svých časových možností a zájmu. Průvodcem jim bude pracovní list s náměty pro domácí přípravu (ten si můžete stáhnout z internetových stránek časopisu z rubriky „Archiv“, nebo si ho vytvořit sami).

Ilustrační foto: archiv redakce

2. Průběh programu v rodinách

a. *Úvodem: Proměnění na hoře – „uchopení“ tématu na základě vlastní zkušenosti a hledání dalších souvislostí v Písmu svatém*

Výstup na horu (kopec): Vypravte se s dětmi na nějaký kopec nebo vrchol přiměřený vašim schopnostem a zkuste určitý úsek cesty jít potichu. Na vrcholu pořídte společnou fotografii. Nebo: můžete s dětmi vzpomínat na některý dříve uskutečněný společný výstup a prohlédnout si fotografie z tohoto výletu. Vzájemně si sdělte, jak se vám putovalo, jak jste se cítili, co pro vás bylo snadné a co náročné, čeho jste si cestou všimli... Zkuste přemýšlet o tom, zda má taková cesta nějaký význam a jaký (pro každého z vás, pro rodinu společně). Vyjadřovat by se měli děti i rodiče. Někdo z rodiny o tom pořídí „zápis“. Ten si spolu s vrcholovou fotografií vystavte na viditelném místě, kde se nejčastěji scházíte.

Najděte si společnou chvíli, otevřete Písmo svaté (nebo obrázkovou dětskou Biblii) a hledejte místa, kde se mluví o výstupu někoho na horu. Jeden z rodičů může pomáhat dětem, druhý hledat v textech pro dospělé. Vzájemně si sdělte, co se tam událo (kdo a jak se „pohyboval“, co zvláštního se tam objevilo...). Opět z toho pořídte „zápis“ (název události, účastníci, místo, znamení); děti ho mohou ilustrovat kresbou.

b. *Průběžně: hledání souvislostí v našem životě a ve zkušenostech biblických postav*

Následující setkání se mohou konat opakovaně, dle možností a zájmu rodiny. Vyzvěte každého, aby se zamyslel, co se ten den (nebo v jiném časovém úseku) ve vaší rodině událo. Popovídejte si o tom, jak tyto události jednotliví členové rodiny prožívali, co považují za důležité, co vyvolalo nějaké emoce... Můžete se pokusit i o vyjádření, zda tyto zážitky nějak souvisejí s vaší vírou v Boha.

Námět pro zkušené: rodiče mohou vybrat úryvek z Písma svatého, který souvisí se situací, již rodina prožila. V rozhovoru s dětmi hledají analogie své a biblické zkušenosti (např. egyptský farao,

kteřý chtěl vládnout nad Izraelity, pocítil Boží moc a musel se svých plánů vzdát; nebo vyprávění o otci, jemuž onemocněl syn, a který neváhal vyhledat Ježíše a s velkou úctou ho prosit o uzdravení syna...).

Modlitba: podaří-li se prožít otevřenou a plodnou diskusi nad rodinnými událostmi a vytvoří-li se vhodná atmosféra, nebrání nic tomu, aby společná chvíle vyvrcholila modlitbou celé rodiny.

c. *Závěr: příprava na společné farní setkání.*

Připravte si fotografii z vrcholu hory a „oblak“, do kterého zapište události, na kterých jste se domluvili a ve kterých jste rozpoznali působení Boží v životě vaší rodiny (kdy vám Bůh projevil svoji lásku a moc přemoci zlo).

3. Zakončení programu pro rodiny

Na farní nástěnku umístěte obrázky hor a na jejich vrcholy rodinné fotografie. Během postní doby nebo při ukončení programu k nim přidejte „obláčky“ se zaznamenanou zkušeností rodin s Bohem. Na Velikonoce umístěte nástěnku tak, aby na ni všichni viděli při obnově svého křestního slibu: Tomuto Bohu, který nás přijal za své syny a dcery, kterého známe a důvěřujeme mu, s radostí obnovujeme své vyznání víry a křestní závazky.

PROGRAM PRO MALÁ SPOLEČENSTVÍ (STARŠÍ DĚTI, MLADÍ LIDÉ, DOSPĚLÍ)

Program pro společenství by měl být založen na textech Písma svatého souvisejících s charakterem postní doby (viz např. článek na s. 17). Na ně lze aplikovat některou z metod práce s Písmem (např. podle příručky A. Hechtové „Kreativní přístupy k Bibli“). Na internetových stránkách Českého katolického biblického díla www.biblickedilo.cz jsou zpracovány scénáře k některým textům.

Pro skupiny, které nejsou zvyklé společně číst Písmo svaté a sdílet své zkušenosti, je vhodné začít takové setkání svědectvím člověka, který prožil nějaké významné setkání s Bohem. Není-li takový člověk k dispozici „živý“, je možné použít např. vhodný film (nabízí se nedávno vytvořený film *Ivetka a hora*), svědectví z některého z blogů na internetových stránkách www.signalny.cz nebo texty písní (např. od skupiny U2). Na toto svědectví naváže diskuse, ve které se účastníci vyjadřují ke svědectví: co mne oslovilo, co vzbudilo emoce, jaké souvislosti se mi vybavily, co si o tom myslím...

Cílem takového setkání je pomoci účastníkům nově reflektovat své zkušenosti s Bohem, najít si hlubší vztah ke svému křesťanství, a tak vědoměji a radostněji obnovit své křestní sliby. Pro společné závěrečné mezigenerační a celofarní setkání si mohou připravit např. odpovědi na otázku: Proč jsem a chci být křesťanem? Kým je pro mne Bůh? Jak mne Bůh obdarovává? Svá vyznání mohou účastníci napsat i anonymně na papír a např. vhodit do společné schránky v kostele. Tento podnět je vhodný i pro jednotlivce.

SPOLEČNÝ ZÁVĚR PROGRAMU

Společný závěr farního katechetického programu „Setkat se s Bohem“ může mít různou formu:

- » *farní mezigenerační setkání účastníků programu*
- » *prezentace jednotlivých závěrů na farní nástěnce, ve farním věstníku nebo na internetových stránkách*
- » *shrnutí průběhu a zkušeností z programu v závěru nedělních bohoslužeb např. na Květnou neděli apod.*

Vyvrcholením bude obnova křestních slibů a vyznání víry o velikonoční vigílii.

Při tom všem máme na mysli cíl programu: vzájemně si pomoci znovu ochotně a radostně obnovit křestní vyznání víry a přijmout důsledky, které z toho pro každého plynou.

Metodiku zpracovala Marie Zimmermannová, KPC Hradec Králové
Podrobný komentář, pomůcky a úplný seznam použité literatury na www.cestykatecheze.cz